

Çocuk Edebiyatı Ürünlerinde Yer Alan Deyimlerin Kültür Aktarımındaki Rolü ve Türkçe Ders Kitaplarındaki Deyimlerle Örtüşme Düzeyi*

Tuğba Barutcu**
Fatma Açık***

Öz

Söz varlığı içinde deyimler, ait oldukları toplumun kültürünü kuşaktan kuşağa aktaran önemli bir araçtır. Deyimler, çocuğun günlük hayatı içinde yaşadığı toplumun kültürüyle pratik bir bağ kurmasını sağlar. Edebî eserler ve ders kitapları ise eğitim ortamlarında deyim kazanımını gerçekleştiren öncelikli materyaller olarak karşımıza çıkar. Bu materyallerin etkin bir şekilde kullanımı deyim edinimini kolaylaştırır. Araştırmamız kapsamında dört çocuk edebiyatı yazarının hikâye ve romanlardan oluşan toplam on dokuz eser içerdikleri deyimler açısından incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda tespit edilen deyimler millî ve kültürel unsurları içerme durumuna göre değerlendirilmiş ve çalışmamızın son aşamasında MEB yayınları 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan deyimlerle karşılaştırılmıştır. Ders kitapları ve incelediğimiz çocuk kitaplarında ortak olan ve olmayan deyimler belirlenmiştir. Böylece bir Türkçe öğretmenin ders kitabı dışında roman, hikâye ve şiir kitapları ile çocukların dil gelişimine ve toplumun kültür aktarımına katkılar sunabileceği ifade edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler

Çocuk edebiyatı, Türkçe ders kitapları, söz varlığı, deyimler, kültür.

-
- * Geliş Tarihi: 03 Şubat 2017 – Kabul Tarihi: 20 Ekim 2017
Bu makaleyi şu şekilde kaynak gösterebilirsiniz:
Barutcu, Tuğba ve Fatma Açık (2018). “Çocuk Edebiyatı Ürünlerinde Yer Alan Deyimlerin Kültür Aktarımındaki Rolü ve Türkçe Ders Kitaplarındaki Deyimlerle Örtüşme Düzeyi”. *bilig – Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi* 86: 183-209.
- ** Araş. Gör. Dr., Kafkas Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi ABD – Kars/Türkiye
tugba.barutcu@kafkas.edu.tr
- *** Prof. Dr., Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi ABD – Ankara/Türkiye
fatmaacik1@yahoo.com

Giriş

Topluluk hâlinde sürdürülen yaşantılar bireyi, ortak bir gelecek kurma arzusuyla zaman içinde yaşadığı gruba ait kılar. Birlik duygusu, o grubu birbirine bağlayan özellikleri sonraki kuşaklara aktarma ihtiyacını doğurur. Bir arada geçirilen zaman; çeşitli araç ve gereçleri, kuralları, topluma ait anlam bütünlüklerini ve değerleri üretmeye başlar. Meriç (1979: 104) kültürü, hayatın ortaya koyduğu bir kalıp şeklinde tanımlarken; Kongar (1982: 16) toplum tarafından oluşturulan her ürünü kültür kavramı içinde ele alır. Ona göre maddî ve manevî olmak üzere iki boyuttan oluşan kültür, insan tarafından oluşturulan soyut ve somut tüm ürünleri bünyesinde barındırır. Ortaya çıkan ürünlerin gelişmesi, farklı dönemler içinde ele alınıp döneme uygun bir yapıya bürünmesi ancak nesiller arasında aktarılmasıyla mümkün olur. Dil bir yandan bu aktarımı sağlayan araçken diğer yandan kültürel varlıklar arasında yer alır. Onan (2012: 73) dil kavramına ilişkin yaptığı alan yazın taramasında dilin belirli temel özelliklerinden biri olarak kültür taşıyıcısı rolüne işaret eder.

Akarsu (1984), Humboldt'un dil-kültür bağlantısı üzerine düşüncelerinden yola çıkarak hazırladığı kitabın "Dil ve Dünya Görüşü" adlı bölümünde özetle; dillerde ulusların bütün özelliklerinin, karakterlerinin ortaya çıktığı gibi, ulusların dünya görüşlerini de dillerinden ortaya çıkarmanın mümkün olduğundan bahseder. Ona göre ulusların dünyaya dönük farklı algılayışları, karakterleri sözcüklerin anlamında ifadesini bulur. Bir sözcük, kavramın sadece maddesel göstergesi olduğundan, bireyler tarafından aynı biçimde tasarlanamaz. Birçok dilin sözcükleri, bütünde aynı kavramları gösterebilirler bile hiçbir zaman gerçekte eş anlamlı değildir. Humboldt'a göre aynı dilde bile sözcükler değişik kimseler tarafından çeşitli anlamlarda kullanılabilir. Nesnenin her türlü öznel algısı zorunlu olarak dilin kurulmasına ve kullanılmasına yol açar. Çünkü bir algıdan meydana gelen sözcük, nesnenin bir izlenimi değil, nesne tarafından ruhta uyandırılmış tasarımın bir izlenimidir. Her nesnel algıya kaçınılmaz bir öznellik katıldığından her insan nesne karşısında bir dünya görüşünün merkez noktası olarak bulunur. Çünkü sözcük, nesneye kendi anlamını da katarak kendini yeniden ruhun karşısına koyar ve nesneye bir özellik verir. Her dilde özel bir dünya görüşü vardır. Kaplan'a göre (21. Baskı 2006: 39) fert konuştuğu dili hazır bulur. Dil ferde cemiyetin bağışladığı en büyük miras ve donatımdır. Ana, baba, çevre, okul, çocuğa dil vasıtasıyla cemiyetin asırlar boyunca biriktirdiği hayat tecrübesini

ve kültürünü de aktarır. Kültür aktarımı yazılı ve sözlü dil sayesinde sağlanır. Böylece nesiller arasında uçurumlar oluşmaz. Bu noktada evde başlayan, sokakla ve örgün eğitim kurumlarında sistemli bir şekilde devam eden dil edinimi ve öğretiminin bireyin kimlik kazanımındaki önemi ortaya çıkar. Anadili öğretiminin dinleme, konuşma, okuma, yazma becerilerini kazandırmanın yanında kültür aktarımı ve kimlik kazandırma gibi bir görevi de üstlenmesi gerekmektedir. Eğitim kurumlarında anadili kapsamında kültür aktarımı yazılı ve sözlü ürünlerin okutulması, incelenmesi şeklinde yani metinler yoluyla gerçekleştirilmektedir. Metinlerde geçen sözcükler, deyimler, atasözleri vb. üzerindeki uygulamalarla birey hem kim olduğu sorusunun cevabını, bu cevaptan yola çıkarak içinde bulunduğu toplumun kimliği hakkında sorularına cevap bulabilir.

Dil, kültür, mantık, tecrübe, zevk ve muhakemenin en özlü ifadelerinden biri olan deyimler nesiller arasında köprü vazifesi görür. Deyimler, bir ulusun ortak kültür mirası içinde kendilerine özgü yeri, değeri ve önemi olan kalıp ifadelerdir. Bu ifadeler aracılığıyla yüzyıllar içerisinde o ulusun bir parçası hâline gelmiş birçok değeri birkaç kelime ile günümüze ve geleceğe taşımak mümkündür. Bu nedenle deyimler yazar ve şairlerin eserlerinde de vücut bulurlar.

Dil; kültürel değerleri ya da değersizlikleri, toplumun geçmişiyile ilgili olayları, ulusal ve yerli birikimi genç kuşaklara aktararak bilginin nesiller arası sürekliliğini sağlar. Bu yönüyle bireyin kimlik oluşumunu destekleyen önemli bir etkidir (Kula 2012: 13). Birey; içine doğduğu toplumun hayata bakışını, dünya görüşünü, ruhunu, tarihî macerasını dil üzerinden edinir. Kişinin kim olduğu, nerede doğduğu, nasıl bir hayat sürdürdüğü bireysel kimliğini oluştururken kültürel öğelerle şekillenen millî kimliği bu sürece eşlik eder (Ercilasun 2009: 24). Bağlı olduğumuz kültürel özellikler ve kullandığımız dil millî kimliğin iki önemli unsurudur. Bireysel yaşantımız, ait olduğumuz toplumun tanışma fırsatı bulduğumuz tüm değerleriyle harmanlanarak millî kimliğimizi meydana getirir. Bu bağlamda dil ve kültürle ilgili her çalışma alanı bireyin millî kimliğiyle olan köklerini kuvvetlendirici özelliğe sahiptir. Bu sebeple de önemlidir. Deyim, atasözü, masal, ninni, efsane, tekerleme, bilmece gibi halk bilimi öğeleri de dil aracılığıyla aktarılan ve toplumun kültürüne ait yapıların başında gelir. Söz varlığı içinde yer alan deyimler, günlük yaşama pratik bir biçimde dâhil olarak bireyler arasında ortak bir algı, düşünce ve duygu sistemini inşa eder.

Deyim, atasözü ve çeşitli anlatım kalıplarından oluşan bütün, Aksan (2006a: 7-11) tarafından söz varlığı olarak tanımlanır. Ona göre dilin tarihî evrelerine, gelişim süreçlerine ışık tutan bu bütünsel yapı yıllar içinde dilde ve üretildiği toplumda ortaya çıkan değişimleri yansıtır. Söz varlığı kaynağını aldığı toplumun dünya görüşü ve yaşam biçiminin açıklayıcısıdır. Bu bütünlük içinde yer alan deyim ve atasözleri diğer dillerdeki kalıp ifadelerle nitelik açısından ortak özelliklere sahip olsa da üretildikleri topluma aittir (Aksan 2006b: 171). Deyimler ve atasözleri işlendikleri kültür gibidir ve millî kimliğin önemli birer unsurunu oluşturur. Aksan'a (2001:92) göre deyimler, ait olduğu dilin iç yapısına ve anlam özelliklerine dair önemli ipuçları barındırır. Bununla birlikte üretildiği dile özgüdür ve o dili diğer dillerden ayıran özelliklere sahiptir. Bu sebeple halk bilimi ve dil bilimi alanında çalışan araştırmacılar, sadece deyimleri inceleyerek bir toplumun kültürüne dair pek çok bilgiye sahip olabilirler.

Deyimler, yaygın tanıma göre en az iki kelimedenden oluşan ve genel olarak kelimelerin anlam değişmesine uğrayıp yeni bir anlam kazandıkları kalıplaşmış söz öbekleridir (TDK 2011, Çotuksöken 2004: 83, Parlatır 2008: 1). Aksoy'a (2016: 52) göre deyimler bir kavramı, durumu dikkat çekici bir anlatımla ya da özel bir yapı içinde ifade eden ve kelimelerin çoğunun gerçek anlamı dışında başka bir anlamda kullanıldığı kalıplaşmış kelime gruplarıdır. Deyimler, kullanıldığı dili konuşan toplumun dünya görüşünü, yaşam biçimini, gelenek, göreneklerini ve inançlarını, nükte eğilimini, düşünce yapısını, imgelem, algılama ve anlatım gücünü yansıtmaları sebebiyle millî kimliğin bir parçasıdır (Aksan 2001: 90). Deyim gibi söz varlıkları, toplumun geçmişinde ürettiği sözlü ürünleri yaşanan zaman dilimine taşınması itibarıyla aynı kaynaktan beslenen bireyleri ortak bir paydada birleştirir. Böylece millî bir kimliğin tasarlanması ve geleceğe aktarılmasına katkıda bulunur.

Deyim ve atasözü gibi kültürden kaynağını alan her ürünün edinimi kişinin yaşadığı toplumla olan bağınu kuvvetlendirir. Konuşulan dilin incelikleri, renkli ve yaşayan tarafı formel ya da informel yollarla bireye temas eder. Örneğin bazı deyimler, okul çağına kadar aile ve yakın çevreyle kurulan iletişim sonucu edinilirken bazı deyimler de okul çağının başlamasıyla çeşitli öğretim programları aracılığıyla planlı bir şekilde bireyin zihninde yer etmeye başlar. Bu noktada ders kitapları deyimlerin edinimini düzenleyen

öncelikli kaynaklar olarak karşımıza çıkar. Bu edinim süreci, dil gelişimine bağlı olarak bireyin bilişsel gelişim evreleriyle uyumlu bir ilerleyiş arz eder.

Bireyler, içinde bulunduğu gelişim dönemine göre dili farklı boyutlarıyla yeterlilik kazanarak kullanmaya başlar. Örneğin 7-11 yaş aralığı somut işlemler dönemi olarak adlandırılır ve daha çok sınıflama, somut bir bakış açısıyla düşünme becerilerinin kazanıldığı bir evredir (Bacanlı 2003). Bu evre soyut becerilerin geliştiği bir dönemin alt yapısını oluşturur. Piaget, 11-15 yaş aralığını bilişsel gelişim sürecinin soyut işlemler dönemi olarak adlandırır. Bu dönemde bireyin yaşamı algılayışı somut ve gerçek deneyimlerle sınırlı değildir (Santrock 2014a: 95). Düşünceleri ve zihinsel yapısı soyut bir düzlemde ilerlemeye başlayan birey, dili de farklı boyutlarıyla idrak etmeye başlar. Bu süreçte özellikle söz varlığı açısından bir gelişme söz konusudur. Santrock (2014b: 303) 6 yaşındaki bir çocuğun söz varlığının ortalama 14.000 kelimedenden oluştuğunu, bunu takiben 11 yaşındaki bir çocuğun söz varlığının ortalama 40.000 kelimeyi bulduğunu söyler. Bu artışta bireyin edindiği soyut söz varlığının önemli bir katkısı vardır.

Deyim edinimi somut ve soyut bilişsel evrelerin niteliklerine göre ilerler. Somut yönü ağır basan deyimler birey tarafından öncelikli olarak algılanır. Soyut anlatımı ağırlıkta olanlar ise ortaokul dönemiyle birlikte daha verimli bir biçimde algılanıp yorumlanabilir. Eğitim öğretim içerisinde hangi deyimlerin hangi basamaklarda verilmesi gerektiği konusu oldukça önemli bir meseledir. Deyimlerin derecelerine göre sınıflandırılıp öğretilmesi daha bilimsel bir yaklaşım olacaktır. Uzun (1988), deyimlerin derecelerinin belirlenmesine yönelik çalışmasında, deyimlik anlam yapılanması içindeki göstergelerin taşıdıkları anlam değerlerini ölçüt olarak almış ve deyimlerde üçlü bir derecelenmenin varlığını ortaya koymuştur. Buna göre *tam ya da birinci derece deyimler*, *yarı ya da ikinci derece deyimler* ve *üçüncü derece deyimlerden* söz etmek mümkündür. Deyimlerin derecelenmesinde anlam aktarımlarının rolünü şu şekilde göstermiştir: *Birinci derece deyimlerde*, deyim anlamı yapılanması içindeki bileşenler, göndergesel anlamlarıyla deyimleşme olgusuna girmektedir. Yani deyim anlamını oluşturan sözcükler, çeşitli anlam aktarımı olaylarının etkisiyle kendi anlamlarından sıyrılarak, birlikte bir deyim anlamı yansıtır duruma gelmektedir. Böyle bir yapıda, söz konusu deyim anlamıyla deyimlik anlam yapılanması arasında doğrudan hiçbir ilişki yoktur. Bu özellik, çözümlenemeyen deyimlerle paralellik göstermektedir.

Örneğin, *deneyimsiz olmak*, *çok genç olmak* anlamına gelen *ağzı süt kokmak* deyiminde deyim bileşenleriyle tüm deyim anlamı arasında ilişki bulunmamaktadır. İkinci derece ya da yarı deyim kavramıyla karşılanan deyimlerde, öğelerden biri, çoğunlukla ilk öğe, yan anlamında kullanıldığında, yan anlamlı gösterge, kendi anlamıyla birlikte ikinci öğenin göndergesel anlamını da deyim anlamı içine taşımaktadır. Örneğin, *işe yarar kimsenin az bulunduğu zaman* anlamına gelen *adam kıtlığında* deyiminde deyim bileşenlerinden sadece birisi sözlüksel anlamını korumaktadır. Üçüncü derece deyimlerde, deyim bileşenlerinin tümü, yan anlamlı olma özelliğini göstermektedir. Bu özellik çözümlenebilirlik ya da normal çözümlenebilirlik kavramıyla karşılanmaktadır. Örneğin, *bir konuda düşünmek* anlamına gelen *kafa yormak* deyiminde her iki bileşen de sözlüksel anlamını korumaktadır.

Deyimler, bireylerin kavramsal sisteminin bir ürünü olarak kabul edilmesinden dolayı, çoğu araştırmacı imgesel anlamlı dil öğelerinin öğretiminin kavramsal bilgiyi geliştirmede bir aracı olduğunu öne sürmüştür (Kövecses ve Szabo 1996, Boers 2000, Bailey 2003 Aktaran Arıca-Akkök 2008: 55). Ayrıca eğitim hayatı boyunca olabildiğince çok deyimle, sistemli bir şekilde karşılaşılan bireyin söz varlığı içinde deyimlerin yeri elbette önemli bir boyutta temsil edilecektir. Kişinin sahip olduğu söz varlığındaki artış öncelikle bireysel kimliği üzerinde etkili olmaktadır. Konuyu deyimler açısından ele alacak olursak artan deyim bilgisinin bireyin kendini ifade ederken kullandığı ince ve zengin anlatımla açığa çıkacağını söyleyebiliriz. Bununla birlikte kültürel yapıyı, ortak paydaları ifade eden millî kimlik de artan deyim bilgisinin etkisiyle yeniden yapılır. Birey, söz varlığına kattığı deyimler aracılığıyla içinde yaşadığı toplumun mecaz kabiliyeti, ifade becerisi ve pratik anlatımlarıyla ilgili bakış açısını genişletir. Böylece birey, ait olduğu kültürün parçalarını daha iyi kavrama ve yorumlama fırsatını elde eder.

Bireyin toplumla, ona özgü olan değerlerle bütünleşmesi olarak da ifade edilen millî kimlik, bu bağlamda inşa edilmeye çalışılan çocuk figürüyle de ilişkilidir. Öztan (2012: 3) çocukluğun biyolojik anlamı dışında toplumsal ve siyasal bir tahayyül olduğunu belirtir. Ona göre çocukluk ekonomik, sosyal ve politik açılardan farklı şekillerde algılanmış ve kavramsallaştırılmıştır. Bu çalışma kapsamında çocukluktan başlayan kimlik edinimi ilk ve ortaokulda şekillenen bir süreç olarak ele alınmıştır. Bu noktada mevcut öğretim programlarının ve edebî eserlerin kimliğin oluşumu için kullanılan kaynak-

lar olduğu söylenebilir. Edebî eserler tasarlanan kimliği somutlaştırmak ve standartlaştırmak için kullanılan etkin ve destekleyici bir güçtür.

Yukarıda bahsedildiği üzere ilk ve ortaokul döneminde çocuk, söz varlığı aracılığıyla kültürel açıdan bağlı olduğu yapıyı tanımaya çalışır. Deyimler ise söz varlığı içinde, çocuğun günlük yaşamda kültürle ilişkilendirebileceği en pratik yoldur. Çocuk günlük konuşmalar, ders kitaplarındaki metinler ve edebî eserler aracılığıyla deyimlerle karşılaşmaktadır. Özellikle edebî eserler, deyim olarak adlandırdığımız kalıp ifadeleri bir kurgu içinde verdiği için öğrenimi kolaylaştırmaktadır. Çocuğun hayal gücünü harekete geçiren hikâye, roman, masal gibi türler akışı içinde hem kalıp ifadelerin edinimini sağlamakta hem de kelime hazinesini geliştirmektedir. Çocuğun söz varlığı kapasitesini artırmaya da katkıda bulunmaktadır.

Edebî eserlerin söz varlığı üzerindeki etkisine ek olarak Türkçe dersleri de çocuğa ana dilini etkili bir şekilde kullanmayı öğretirken bir yandan da aidiyet duygusu kazandırıp bu duyguyu geliştirme işlevi üstlenir. Bu işlevi yerine getirmek için yazılı ve sözlü kültüre ait malzemenin tamamından faydalanmaya çalışır. Özellikle deyimler aidiyet duygusunun oluşumunda önemli bir etkiye sahiptir. Bu bağlamda çalışmamız kapsamında MEB yayınları Türkçe ders kitaplarındaki deyimlerle, araştırmamıza konu olan yazarların eserlerindeki deyimlerin sayısı ve ortaklık açısından da bir değerlendirme yapılmıştır.

Çalışmamızda çocuk edebiyatı alanında eserler veren dört yazarın toplam on dokuz eseri (hikâye, roman) içerdikleri deyimler açısından incelenmiştir. Bu doğrultuda araştırmamızın amacı, incelenen edebî eserlerde yer alan deyimleri belirlemek ve bu deyimlerin çocuğun millî kimlik veya kişilik gelişiminde üstlenebileceği rolü değerlendirmektir. Bu değerlendirme şu araştırma soruları çerçevesinde geliştirilmiştir:

1. Belirlenen eserlerde bulunan deyimlerin içeriği nedir? Söz konusu deyimlerin çocuğun ait olduğu kültürü temsil etme düzeyi nasıldır?
2. Belirlenen eserlerde ve MEB yayınları ders kitaplarında bulunan deyimlerin ortaklık düzeyi nedir?

Yöntem

Araştırmanın Yöntemi

Çalışma nitel bir yaklaşımla şekillendirilmiştir. Araştırma kapsamında incelenen on dokuz çocuk edebiyatı ürünü, içerdikleri deyimler açısından doküman incelemesi yöntemiyle değerlendirilmiştir. Bu yöntemle belirli bir belgeyi ya da metni çeşitli ölçütler çerçevesinde sistematik bir şekilde incelemek mümkün olmaktadır. Yıldırım ve Şimşek (2011: 187) araştırılmak istenen bir olgu hakkında bilgi içeren yazılı kaynakların analiz edilmesini doküman incelemesi olarak tanımlamışlardır.

Veri Toplama Süreci

Araştırmanın ilk aşaması eserleri incelenecek olan yazarların belirlenmesidir. Yazar belirlemede aşağıdaki ölçütler dikkate alınmıştır:

1. İlk olarak ülkemizde okuyucunun en fazla talep ettiği çocuk kitapları incelenmiştir. Bu kitaplar arasında ilk sıralarda yer alan Antonie de Saint-Exupery, Jeff Kinney gibi yabancı yazarlara ait olanlar araştırma kapsamı dışında tutulmuştur.
2. Daha sonraki aşamada ağırlıklı olarak çocuk ve gençlik yazını alanında eserler veren yerli yazarlara odaklanılmıştır. Bunlar arasından ortaokul düzeyine (11-15 yaş aralığı) hitap eden eserlere sahip olan yazarlar belirlenmiştir.
3. Belirlenen yazarların dünyaya farklı pencerelerden bakan ve bu bakış açılarını eserlerine yansıtan sanatçılar olmasına özen gösterilmiştir. Örneğin toplumcu-gerçekçiliğin temsilcilerinden olan Cemil Kavukçu'nun karşısında II. Yeni'nin temsilcisi olan Cahit Zarifoğlu'nun eserleri de incelemeye dâhil edilmiştir. Böylelikle birbirinden farklı bakış açılarıyla oluşturulmuş eserleri incelemek mümkün olmuştur.
4. Seçilen yazarların çocuk okuyucular tarafından talep gören eserlere sahip ya da bu alanda ödüllü bir yazar olmaları, çocuk yazınına ait eserlerinin *100 Temel Eser* kapsamında yer alma durumu da göz önünde bulundurulmuştur. Behiç Ak, Cahit Zarifoğlu, Cemil Kavukçu ve Mavisel Yener ifade edilen sebeplerle araştırma kapsamında incelenmiştir.

Araştırmanın ikinci aşaması bahsi geçen yazarların hangi eserlerinin çalışmaya dâhil edileceğine karar verme sürecidir. Yazarların hem gençlik hem de

çocukluk dönemine ait eserleri bulunmaktadır. Bu noktada, eserlerden 11-15 yaş aralığına hitap eden ve bu okuyucu grubu tarafından talep görenler ön planda tutulmuştur. Seçilen eserlerin baskı sayılarını Tablo 1’de görmek mümkündür.

Tablo 1. *Araştırma kapsamında incelenen çocuk edebiyatı yazarları ve ürünleri*

Yazar Adı	Behiç Ak	Cahit Zarifoğlu	Cemil Kavukçu	Mavisel Yener
	Yaşasın “Ç” Harfi Kardeşliği (roman-104s.) 13.Baskı	Küçük Şehzade (hikâye-95s.) 1.Baskı	Bir Öykü Yazalım Mı? (roman-93s.) 13.Baskı	Dolunay Dedektifleri (roman-134s.) 15.Baskı
	Postayla Gelen Deniz Kabuğu (roman-160s.) 10.Baskı	Motorlu Kuş (hikâye-69s.) 1.Baskı	Masal Kurma Oyunu (roman-93s.) 1.Baskı	Hayaletten Mektuplar (hikâye-65s.) 2.Baskı
	Eve Giden Küçük Tren (roman-144s.) 6.Baskı	Katıraslan (hikâye-64s.) 1.Baskı	Selo’nun Kuşları (hikâye-105s.) 9.Baskı	Öğretmen Neden Çıldırdı (hikâye-71s.) 7.Baskı
Kitap Adı	Bebek Annem (roman-164s.) 2.Baskı	Yürek Dede İle Padişah (hikâye-88s.) 1.Baskı	Yeşilcik (roman-102s.) 3.Baskı	Karamelli Akide Şekeri (hikâye-104s.) 1.Baskı
		Ağaçkakanlar (hikâye-92s.) 1.Baskı		Gitme Dönemezsin (hikâye-103s.) 1.Baskı
		Serçekuş (hikâye-96s.)1.Baskı		

Yazar seçim sürecinin sonunda dört alan uzmanından her biri, belirlenen yazarlar arasından tesadüfi olarak seçtiği bir yazarın çocuk edebiyatı alanındaki ürünlerini okumuştur. Bu ürünler arasından yapısal ve içerik özellikleri bakımından 11-15 yaş aralığına uygun olan eserler seçilmiştir. İnceleme sonucu ortaokul düzeyinin ihtiyaçları ve özellikleri de düşünülerek her yazardan 4 ilâ 6 kitap, içerdikleri deyimler açısından araştırma kapsamında taranmıştır. İncelenen eserlerin türü hikâye ve romandır. Seçilen türler arasında şiir yoktur. Buradaki amaç, deyim gibi kalıplaşmış söz öbeklerini kurgusal metinler üzerinde şiire göre daha zengin bir içerikle tarayabilmektir.

Verilerin Değerlendirilmesi

Doküman incelemesi yoluyla elde edilen veriler betimsel analize tabi tutulmuştur. Eserlerde yer alan deyimler listelenmiş ve içerdikleri kültürel unsurlara göre değerlendirilmiştir. İncelenen eserlerde yer alan kelime ya da kelime grupları, Aksoy (2016) tarafından oluşturulan deyim özelliklerine ilişkin sınıflama ölçüt alınarak listelere eklenmiştir. Veri toplama sürecini yapılandıran ölçütler şu şekilde sıralanabilir:

1. *Deyimler, kavramları mecazlar yoluyla belirten kalıplaşmış yapılardır.*
2. *Deyimler bazen bir hikâyeden ya da olaydan kaynağını alabilir.*
3. *Bazı deyimler bir kelimenin yardımcı fiille kuruluşundan meydana gelebilir.*
4. *Deyimler bazen bir inanışı ya da geleneği ifade edebilir.*
5. *İkilemelerden oluşan deyimler de vardır.*
6. *Eksilteli anlatım biçimleri de deyim olarak kullanılabilir.*

Değerlendirme sonrasında her alan uzmanı tespit ettiği deyimleri listelemiş ve listelenen deyimler, araştırmacılar tarafından Aksoy'un (2016) deyimler sözlüğünde taranmıştır. Bu kaynakta bulunamayanlar Püsküllüoğlu'nun (2006) deyimler sözlüğünden ikinci bir taramaya tabi tutulmuştur. Sözlüklerde yer alan ve almayan deyimler araştırmacılar tarafından ayrıca listelenmiştir. Bu listeler MEB yayınlarının 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan deyimlerle karşılaştırılmıştır (Apaydın 2010, Daharlı 2012, Uluçay 2011, Uludağ 2010). İncelenen eserlerde ve MEB yayınlarında ortak kullanılan deyimler sınıf düzeylerine göre tablolaştırılmıştır. Bu analiz süreci, verilerin araştırma soruları çerçevesinde değerlendirilip yorumlanmasını kolaylaştırmıştır. Çalışma kapsamında elde edilen bulgular ve bulgulara dair yorumlar şu şekildedir:

Bulgular ve Yorumlar

Yapılan betimsel analiz sonrasında Behiç Ak, Cahit Zarifoğlu, Cemil Kavukçu ve Mavisel Yener'e ait eserler incelenmiş ve bahsi geçen eserlerde yer alan deyimler araştırmanın amaçları doğrultusunda değerlendirilmiştir.

Belirlenen eserlerde bulunan deyimlerin içeriği nedir? Söz konusu deyimlerin çoğunun ait olduğu kültürü temsil etme düzeyi nasıldır?

a. Behiç Ak'ın eserlerinde bulunan deyimlerin değerlendirilmesi:

Behiç Ak'ın dört eserinde toplam iki yüz kırk altı (246) deyim tespit edilmiştir. Ak'ın kullandığı toplam yüz seksen dört (184) deyim, Aksoy (2016)

ve Püsküllüoğlu'nun (2006) deyimler sözlüklerinde yer almaktadır. Bununla birlikte eserlerde tespit edilen altmış iki (62) deyime bu sözlüklerde rastlanmamıştır.

Ak'ın dört eserinde kullandığı toplam 246 deyim arasında doğrudan çocukla ilgili deyim bulunmamaktadır. Tespit edilen deyimler genel olarak incelendiğinde yapılan bir iş ya da gerçekleşen bir durum veya olay karşında öfke, pişmanlık, mutsuzluk gibi ruh hallerini ortaya koyan *sinirden kprmek*, *kan beynine sıçramak*, *burnundan solumak*, *cinleri tepesinde olmak*, *ileden çıkmak*, *beyninden vurulmuşa dönmek*, *savaş alanına çevirmek*, *gözlerinden kıvılcımlar çıkmak*, *bir bardak suda fırtına koparmak*, *bin pişman olmak*, *bam teline basmak* gibi deyimlere rastlanır. Bu deyimler Türk insanının çeşitli ruhsal durumlarda nasıl tepkiler verdiğini göstermesi ve duygusal yönünü ortaya koyması açısından önemlidir. Bununla birlikte söz konusu hikâye kitaplarında yer alan *akıl etmek*, *altından kalkmak*, *düşünüp taşınmak*, *elinden iş gelmek*, *kafa patlatmak*, *kafa yormak*, *şıp diye anlamak*, *stesinden gelmek*, *kolları sıvamak*, *leb demeden leblebiyi anlamak*, *şıp diye bulmak/bilmek*, *işe koyulmak*, *oyunu nde götürmek* gibi deyimlerle çocuğa çalışmanın ve azmin önemiyle ilişkili olarak başarılı olma durumu işaret ederken, ait olduğu toplumu tanınması açısından önem arz etmektedir.

dmen çevirmek, *ukala dmbeleği*, *burnu büyüklük taslamak*, *katır inadı*, *doğrucu Davut*, *iğneyle kuyu kazmak*, *pestil gibi ezilmek* deyimleri ise olumsuz durum ya da olayların ifadesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu deyimler olaylar ve kişiler karşısında Türk insanının takındığı tavrı göstermesi açısından değerlidir.

Behiç Ak'ın eserlerinde yer alan deyimler millî kimliğe ilişkin çeşitli unsurları barındırmaları açısından da önem taşımaktadır. Yazarın kullandığı deyimler arasında Türk kültüründe yer alan, bizim için bir değer ifade eden *kırk sayısı* ve *ok/yay* kavramlarıyla ilgili *kırk yıl düşünse aklına gelmemek*, *kırk yıllık dostlar gibi*, *kılı kırk yarmak*, *kırk dereden su getirmek*, *yay gibi gerilmek*, *okun yaydan çıkması* gibi deyimler bulunmaktadır. *Yarasına tuz biber ekmek*, *pabucu dama atılmak*, *nalları dikmek*, *orbada tuzunun olması*, *eli boş gitmemek* gibi deyimler de yine kültürel yapımızı temsil eden kalıp ifadelerdir.

Bir ocuk aile ve yakın çevreyle iletişimi sonucunda Ak'ta tespit ettiğimiz *burnu büyüklük taslamak*, *katır inadı*, *doğrucu Davut*, *ileden çıkmak* vb.

deyimleri edinmiş olabilir ancak aynı yazarda tespit ettiğimiz *yay gibi gerilmek, haklılığı su götürmemek, yüreği buz kesmek, kargaların bile gülmesi* vb. deyimleri de okul çağının başlamasıyla öğrenmektedir.

b. Cahit Zarifoğlu'nun eserlerinde bulunan deyimlerin değerlendirilmesi:

Cahit Zarifoğlu'nun dört eserinde toplam yüz altmış altı (166) deyim tespit edilmiştir. Zarifoğlu'nun kullandığı toplam yüz on sekiz (118) deyim, Aksoy (2016) ve Püsküllüoğlu'nun (2006) deyimler sözlüklerinde yer almaktadır. Bununla birlikte kırk sekiz (48) deyime bu sözlüklerde rastlanmamıştır.

Zarifoğlu'nun hikâyelerinde yer alan yukarıdaki deyimlerden yola çıkarak bu kalıp ifadelerde dinî-tasavvufî unsurlara referansların olduğunu söylenebilir. *Allah'a şükretmek, Allah'ın ipine sarılmak, hayra yormak, ağzını hayra açmak, kemal bulmak, kemale ermek, pir bellemek* gibi deyimler dinî kavramlar içinde değerlendirilebilir. Bireyin söz konusu hikâyelerde yer alan bu deyimleri edinerek dinine, milletine, kültürüne özgü bilgileri içselleştirebileceği söyleyebilir. Ergenlik, gelişim dönemleri içerisinde bireylerin ahlâkî konularda hassas oldukları bir dönemin ilk yıllarını temsil eder (Koç 2004: 236-237). Bu tespit dikkate alındığında söz konusu hikâye kitapları ve deyimler aracılığıyla içinde bulunulan toplumun ahlâkî-dinî değerleri baskıcı bir tutum sergilemeden ve dolaylı yoldan bireye aktarılmış olur.

Bu deyimlerin yanında Zarifoğlu'nun eserlerinde bir şeyler yapmak için çalışmanın gerekliliğini hatırlatan *baş etmek, ekmeğini çıkarmak, iş tutmak, kafa patlatmak, mesafe almak, cin gibi olmak, ayakları üzerinde durmak* gibi deyimler de kullanılmıştır. Olumsuz durumları ya da olayları ifade eden *har vurup harman savurmak, kuyruklu yalan, gözü dönmek, göz dikmek, nalları dikmek, ödü patlamak, sırtı yere gelmek, postu kaptırmak, aklını oynatmak, kötü yola düşmek* gibi deyimler de incelenen eserler içinde yer almaktadır. Olumsuz karakter özelliklerini anlatan *kendini küçük görmek, baş belası, anasının ipliğini pazarda satmak* ve olumsuz duyguları yansıtan *diş bilemek, dik dik bakmak, ipe yollamak, deli gibi olmak, ar etmek* deyimleri de yazar tarafından kurgu içinde aktarılmıştır. Bu deyimler duyguların dışı vurumunu sağlamak ve görünür olmasına izin vermek açısından önemlidir.

Zarifoğlu'nun eserlerinde Türk kültürünü yansıtan deyimler de yer alır. Kültürel değerlerimiz *ağzındaki baklayı çıkarmak, ayağının türabı olmak, başına*

devlet kuşu konmak, etek öpmek, har vurup harman savurmak, kırk katır mı kırk satır mı, mürekkep yalamak, öpüp başına koymak, postu kaptırmak, ar etmek, pir bellemek, nalları havada olmak, başına devlet böceği (kuşu) konmak, aman dilemek, ağzını hayra açmak gibi deyimlerle temsil edilir. Bu gibi deyimler, arka planlarında bulunan hikâyelerle öğrencilere aktarıldığında öğretmenlerimiz tarafından Türk kültürünü ve sahip olduğu değerleri ifade etmek için bir kaynak olarak kullanılabilir. Aktarılan hikâyeler ve bu hikâyelerde yer alan deyimler aracılığıyla öğrencilerin kültürle, millî kimlikle olan bağı kuvvetlendirilebilir.

Çocuk, aile ve yakın çevreyle iletişimi sonucunda Zarifoğlu'nda tespit ettiğimiz *bön bön bakmak, meraktan ölmek, tur atmak, cıyak cıyak bağtırmak* vb. deyimleri edinmiş olabilir ancak aynı yazarda tespit ettiğimiz *postu kaptırmak, ağzındaki baklayı çıkarmak, eteğinin altına saklanmak* vb. deyimleri de okul çağının başlamasıyla öğrenmektedir.

c. Cemil Kavukçu'nun eserlerinde bulunan deyimlerin değerlendirilmesi:

Cemil Kavukçu'nun dört eserinde toplam doksan yedi (97) deyim tespit edilmiştir. Kavukçu'nun kullandığı toplam yetmiş dokuz (79) deyim, Aksoy (2016) ve Püsküllüoğlu'nun (2006) deyimler sözlüklerinde yer almaktadır. Bununla birlikte on sekiz (18) deyime bu sözlüklerde rastlanmamıştır.

Yazara ait hikâyelerde yer alan deyimler *el atmak, üstesinden gelmek, canı pahasına kurtarmak, kafa kafaya vermek, akıl vermek, elinden geleni yapmak, gözü pek, gözünü dört açmak, hal hatır sormak, kader arkadaşı olmak* gibi olumlu mesajlar iletirken aynı zamanda *kara kara düşünmek, işin içinden çıkamamak, akıl erdirememek, akli hiç yatmamak* gibi bireyin çaresizliğini ifade eden anlamlar da içermektedir. Bunun yanı sıra bahsi geçen deyimlerde fedakarlık (*canı pahasına kurtarmak*) ve ortak duygulara sahip olma (*kader arkadaşı olmak*) özelliklerinin ön plana çıkarıldığını görmekteyiz.

Hikâyelerde olumsuz karakter özelliklerini ya da durumları ifade eden *dalga geçmek, eli uzun olmak, boyun eğmek, tongaya basmak, yakayı ele vermek, telaşa kapılmak, hapı yutmak, gözdağı vermek, göz yummak, dünyayı başına yıkmak, eşek sudan gelinceye kadar dövmek, bir işte parmağı olmak, küplere binmek* gibi deyimlere de rastlamaktayız. Bununla birlikte bireyin yaşadığı olumlu duygu durumları da *koltukları kabarmak, gün doğmak, ağzı kulak-*

larına varmak, gözleri ışıltılamak, içini bir sevinç kaplamak, yüzünde güller açmak, tadını çıkarmak, can atmak deyimleriyle temsil edilmektedir.

Tespit edilen bu deyimlere ek olarak Kavukçu'nun söz konusu eserlerinde çeşitli olay ve durumlarda duygu ve düşüncelerin ifadesi olarak kullanılan deyimler mevcutken kimliğe ve kültürel yapımıza vurgu yapan *yüreği cız etmek, içi sızlamak, hapyı yutmak* gibi deyimler de tespit edilmiştir.

Çocuk, aile ve yakın çevreyle iletişimi sonucunda Kavukçu'da tespit ettiğimiz *canı çekmek, canı sıkılmak, kafı tutmak* vb. deyimleri edinmiş olabilir ancak aynı yazarda tespit ettiğimiz *kulak asmak, işin tuzu biberi olmak, dizlerinin bağı çözülmek* vb. deyimleri de okul çağının başlamasıyla öğrenmektedir.

d. Mavisel Yener'in eserlerinde bulunan deyimlerin değerlendirilmesi:

Mavisel Yener'in dört eserinde toplam seksen (80) deyim tespit edilmiştir. Yener'in kullandığı toplam elli dokuz (59) deyim, Aksoy (2016) ve Püsküllüoğlu'nun (2006) deyimler sözlüklerinde yer almaktadır. Bununla birlikte yirmi iki (22) deyime bu sözlüklerde rastlanmamıştır.

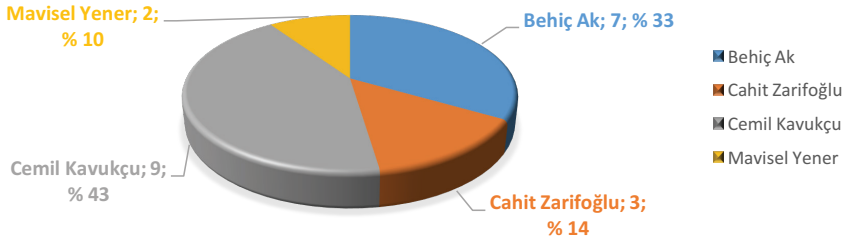
Yener tarafından kullanılan deyimler arasında *çenesi düşük, soyup soğana çevirmek, kuru güriütlü yapmak, suratı sirke satmak, kul olmak, alık alık bakmak, akıl erdirememek, baştan savma, bin dereden su getirmek, gıcık olmak, iğne ile kuyu kazmak, kendini beğenmek, zeytinyağı gibi üste çıkmak* gibi ifadeler dikkati çeker. Bu deyimler olumsuz karakter özelliklerini yansıtmaktadır. Bunlar çok konuşmak, birini dolandırmak, mutsuz olmak, bahane üretmek, kibirli olmak, bir işle boşu boşuna uğraşmak anlamlarında kullanılan kalıp ifadelerdir. Bunlara ek olarak *dikkat kesilmek, can kulağıyla dinlemek, akıl vermek, tek yumruk olmak* gibi deyimler de olumlu karakter özelliklerini yansıtmaktadır. Çocuğun bir parçası olduğu toplumu tanıması açısından bu deyimler önemlidir.

Bununla birlikte Yener *muştı vermek, kurban olmak, afyonu patlamak* gibi kültürel unsurları ortaya koyan deyimlere de yer vermiştir. Ancak bu deyimlerden yola çıkarak kimlikle ve kültürel yapımızla ilgili çok az unsura değinilebilir.

Belirlenen eserlerde ve MEB yayınları ders kitaplarında bulunan deyimlerin ortaklık düzeyi nedir?

Araştırmamızın birinci aşamasında tespit edilen deyimler, bu soru kapsamında MEB yayınları 5, 6, 7 ve 8.sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinler-

de yer alan deyimlerle karşılaştırılmıştır. Karşılaştırma sonunda ortak olan ve olmayan deyimler listelenmiştir. Ortak olanlar, öğrencilerin ders kitapları aracılığıyla edindikleri deyimleri pekiştirmelerine imkân sağlamaktadır. Bununla birlikte iki kaynak arasında ortak olmayan deyimlerin daha fazla olduğu görülür. Bu bulguya göre incelediğimiz eserler, deyim edinimi açısından ders kitaplarını tamamlayan ek kaynaklar olarak önerilebilir. Eserler, öğrencilere ders kitaplarında gördüklerinden farklı olarak birçok deyimle karşılaşma fırsatı sunar. Böylelikle kültürel yapımız ve değerlerimizle ilişkili unsurlar bireylere farklı kaynaklardan ulaşmış olur. Bu başlık altında ifade edilen bulgular, belirlenen her sınıf düzeyi için ayrı bir pasta grafiğinde gösterilmiştir:

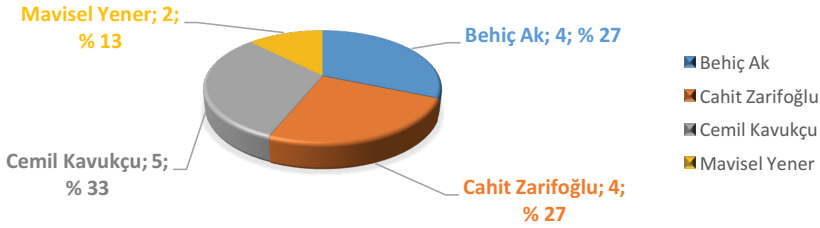

Grafik 1. 5.sınıf düzeyinde kullanılan ortak deyimler.

MEB yayınlarının 5.sınıf düzeyi Türkçe ders kitabında toplam 70 deyim bulunmaktadır (Daharlı 2012). Bu deyimlerle araştırmamız kapsamında incelenen eserlerde yer alan deyimlerin ortaklık düzeyine bakıldığında Cemil Kavukçu'nun eserleri, diğer eserler içinde %43'lük bir orana sahiptir. Bu veriyi sırasıyla Behiç Ak (7; % 33), Cahit Zarifoğlu (3; % 14) ve Mavisel Yener (2; % 10)'in eserleri takip eder. Kavukçu 9 ortak deyimle MEB yayınlarını destekler durumdadır. Bununla birlikte geneli itibarıyla incelenen eserlerde yer alan deyimler, MEB yayınları 5.sınıf Türkçe ders kitabında yer alan deyimlerden farklıdır. İncelenen eserler bu yönleriyle öğrencilerin yeni deyimlerle karşılaşmalarını mümkün kılmaktadır. Yazarların eserlerinde geçen ve MEB yayınları 5.sınıf Türkçe ders kitabında da yer alan deyimler Tablo 6'da gösterilmiştir:

Tablo 6. Yazarlara göre MEB yayınları 5.sınıf Türkçe ders kitabında yer alan ortak deyimler

Behiç Ak	Cahit Zarifoğlu	Cemil Kavukçu	Mavisel Yener
içi içine sığmamak	can atmak	can atmak	göz kırpmak
can atmak	göz kırpmak	canı sıkılmak	ödü patlamak
gözleri parlamak (gözleri ışıldamak)	ödü kopmak	gözdağı vermek	
içini çekmek		gözden geçirmek	
içi içine sığmamak		gözleri parlamak (gözleri ışıldamak)	
ödü kopmak		iç çekmek (içini çekmek)	
göze çarpmak		ödünü koparmak (ödü kopmak)	
		paniğe kapılmak	
		tadını çıkarmak	

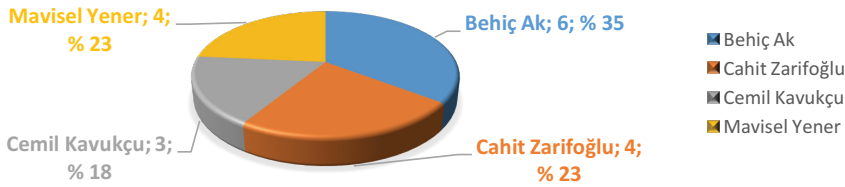
Grafik 2. 6.sınıf düzeyinde kullanılan ortak deyimler.

MEB yayınlarının 6.sınıf düzeyi Türkçe ders kitabında toplam 127 deyim bulunmaktadır (Apaydın, 2010). Bu bağlamda Cemil Kavukçu 5 ortak deyimle %33'lük bir orana sahiptir. Behiç Ak (4; %27) ve Cahit Zarifoğlu'nun (4; %27) eserlerinde yer alan deyimler MEB yayınlarıyla karşılaştırıldığında aynı düzeyde ortaklığa sahiptirler. Bu sıralamayı Mavisel Yener (2; %13) takip etmektedir. İncelenen eserlerde yer alan deyimler, genel itibarıyla 6.sınıf Türkçe ders kitabında kullanılan deyimlerden farklıdır. Bu durumda, bahsi geçen eserleri okuyan öğrencilerin okulda öğrendikleri deyimlerin dışında birçok deyimle karşılaşması mümkündür. Pasta grafiğinde rakamla ifade edilen ortak deyimlere Tablo 7'de verilmiştir:

Tablo 7. Yazarlara göre MEB yayınları 6.sınıf Türkçe ders kitabında yer alan ortak deyimler

Behiç Ak	Cahit Zarifoğlu	Cemil Kavukçu	Mavisel Yener
ağzını açmak	boy atmak	bir deri bir kemik kalmak	dikkat kesilmek
göze almak	göze almak	boyun eğmek	kolaçan etmek
imdadına yetişmek	renği atmak (renği solmak)	canı sıkılmak	
sözünü kesmek	yüreği sızlamak	dikkat kesilmek kan dökmek	

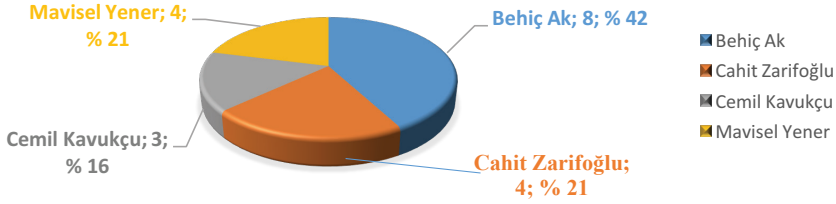

Grafik 3. 7.sınıf düzeyinde kullanılan ortak deyimler.

MEB yayınlarının 7.sınıf düzeyi Türkçe ders kitabında toplam 197 deyim bulunmaktadır (Uludağ, 2010). Bu deyimlerle karşılaştırıldığında Behiç Ak'ın eserlerinde kullanılan deyimler, diğer eserler içinde %35'lik bir oranla MEB yayınlarıyla ortaklık göstermektedir. Mavisel Yener (4; %23) ve Cahit Zarifoğlu'nun (4; %23) eserleri ise aynı oranlara sahiptir. Cemil Kavukçu'nun eserleri (3; %18) 7.sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan deyimlerle düşük oranda bir ortaklık sergilemektedir. Kullanılan ortak deyimler Tablo 8'de gösterilmiştir:

Tablo 8. Yazarlara göre MEB yayınları 7.sınıf Türkçe ders kitabında yer alan ortak deyimler

Behiç Ak	Cahit Zarifoğlu	Cemil Kavukçu	Mavisel Yener
foyası meydana çıkmak	aklı takılmak (aklına takılmak)	gözden geçirmek	aklı takılmak
bucak bucak kaçmak	ekmeğini kazanmak (ekmeğini çıkarmak)	gözleri parlamak (gözleri ışıldamak)	göz kırpma
gözleri parlamak (gözleri ışıldamak)	göz kırpma	kara kara düşünmek	gözlerine inanamamak
sözünü kesmek	tur atmak		tir tir titremek
elinden gelmek (elinden iş gelmek)			
gözlerine inanamamak			

Grafik 4. 8. sınıf düzeyinde kullanılan ortak deyimler.

MEB yayınlarının 8. sınıf düzeyi Türkçe ders kitabında toplam 197 deyim bulunmaktadır (Uluçay, 2011). Behiç Ak'ın eserlerinde yer alan deyimler ortak kullanım açısından yüksek bir orana sahiptir (8; % 42). Bu eserler 8. sınıf düzeyinde deyim öğretimi açısından destekleyici eserler olarak kullanılabilir. Cahit Zarifoğlu (% 21) ve Mavisel Yener (% 21) kullanılan 4 ortak deyimle aynı orana sahiptir. Cemil Kavukçu'nun eserleri ise 7.sınıf düzeyinde olduğu gibi 8. sınıf düzeyinde de düşük bir orana sahiptir (3; % 16). Kavukçu'nun eserleri bu düzeyde yeni deyimlerin öğretimi için bir fırsat sunabilir. Ders kitabı ile yazarların eserlerinde ortak kullanılan deyimler Tablo 9'da yer almaktadır:

Tablo 9. Yazarlara göre MEB yayınları 8. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan ortak deyimler

Behiç Ak	Cahit Zarifoğlu	Cemil Kavukçu	Mavisel Yener
kestirip atmak	aklı takılmak (aklına takılmak)	gözden geçirmek	aklı takılmak
göze almak	ekmeğini kazanmak (ekmeğini çıkarmak)	gözleri parlamak (gözleri ışıldamak)	göz kırpmak
içi açılmak(iç açıcı)	göz kırpmak	kara kara düşünmek	gözlerine inanamamak
içini dökmek	tur atmak		tir tir titremek
üstesinden gelmek			
elinden gelmek (elinden iş gelmek)			
göze çarpmak			
hafife almak			

Araştırma kapsamında 4 yazarın toplam 19 eseri içerdikleri deyimler açısından incelenmiş ve kullanılan deyimler MEB yayınları 5, 6, 7 ve 8. sınıf

Türkçe ders kitaplarında yer alan deyimlerle karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırma sonrasında her sınıf düzeyine göre yazarların kullandığı ortak deyimler listelenmiştir. Yapılan inceleme sırasında dikkati çeken bir nokta, yazarların kullandığı deyimlerin her sınıf düzeyine göre farklılaşmasıdır. Bu listeler ışığında Behiç Ak'ın kullandığı deyimlerin ağırlıklı olarak 5, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan deyimlerle ortaklık gösterdiği söylenebilir. Kavukçu 5 ve 6.sınıf düzeyinde ortaklığa sahipken Yener, daha çok 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarıyla benzer deyimler kullanmıştır. Zarifoğlu genel olarak sınıf düzeylerinde dengeli bir dağılıma sahiptir.

Bununla birlikte sınıf düzeylerine göre genel olarak incelendiğinde MEB yayınları ve yazar eserlerinde en fazla 8-9 deyim ortak kullanımı söz konusudur. Bu durum, incelediğimiz eserlerin deyim öğretimi açısından MEB yayınlarını destekleyici kaynaklar olarak önerilmelerini zorlaştırmaktadır. Ortak olan deyimleri sınıf düzeylerine ayırmadan destekleyici kaynaklar olarak kullanmak daha faydalı bir yol olabilir. Bununla birlikte aşağıdaki tablo göz önünde bulundurulduğunda ele alınan eserlerin öğrencilerin daha önce karşılaşmadıkları deyimler açısından oldukça zengin bir içeriğe sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 10. *Yazarların kullandığı MEB yayınlarıyla ortak olan ve olmayan deyim sayıları*

	Behiç Ak	Cahit Zarifoğlu	Cemil Kavukçu	Mavisel Yener
MEB ile ortak olanlar	21	10	15	7
MEB ile ortak olmayanlar	225	156	82	73

Bu tabloda yazarların kullandığı deyimler içinde MEB yayınlarıyla ortak olanlar/olmayanlar sınıf düzeyi gözetilmeden toplam sayılarıyla verilmiştir. 5, 6, 7 ve 8. sınıf düzeyinde Behiç Ak'a ait toplam 21 deyim bulunmaktadır. Bu sayıyı 15 deyimle Kavukçu, 10 deyimle Zarifoğlu, 7 deyimle Yener takip eder. Bu ortak kullanımlar üzerinden incelenen eserlerin ortaokul düzeyinde, deyim öğretimi açısından MEB yayınlarını destekleyen kaynaklar olduğu düşünülebilir. Böylece öğrencilere öğrendikleri deyimlerle yeniden karşılaşabilecekleri güncel okuma kaynakları sağlanabilir.

Ortak kullanımı olmayan deyimlere ait rakamlar özellikle Ak ve Zarifoğlu'nda oldukça yüksektir. Ak 225, Zarifoğlu 156, Kavukçu 82, Yener 73 adet MEB ile ortak olmayan deyim kullanmıştır. Bu rakamlar, incelenen

eserlerin ortaokul düzeyinde deyim öğretimi açısından ek kaynak olarak önerilmesine imkân verir. Bu sayede öğrenciler daha önce ders kapsamında karşılaşmadıkları deyimlerin kullanım alanlarına ilişkin fikir geliştirebilirler. Çalışmamız kapsamında incelenen eserler öğrencilerin söz varlığını geliştirmek doğrultusunda Türkçe öğretmenlerine de ek bir kaynak sağlayabilir.

Sonuç

Ülkemizde diğer ülkelerde de olduğu gibi çocuklar için yazılmış ya da tercüme edilmiş birçok kitap mevcuttur. Ancak bu kitapların acaba ne kadarı çocuğu ve onun ruh dünyasını psikolojik, sosyolojik ve toplumsal açıdan geliştirmeye, zenginleştirmeye yönelik yayınlardır? Bu soru, alanda çalışanlar tarafından tartışılan ve güncelliğini yitirmeyen konuların başında gelmektedir. Telif, tercüme ve adapte eserlerin bazılarında içerik açısından zararlı hususlar dikkati çekerken bazıları da sadece zararsız olarak nitelendirebileceğimiz özelliktedir. Bu eserlerin bir kısmı ise hem çocuğun ruh dünyasına uygundur hem de çocuğa kendiyle barışık, içinde yaşadığı toplumla uyumlu bir birey hâline gelmesi için yardımcı olacak niteliktedir. Arolat (1976: 17) “Çocuk Beyinlerine Saldırı Var” adlı makalesinde “Benim en korktuğum sözcüklerden biridir sansür. Ancak çocuk beyinlerini tahrip için kullanılan dergileri ve kitapları gördüğümde ilk aklıma gelen sözcük bu olmaktadır: sansür.” derken çocuğun içini karartacak, onu zararlı alışkanlıklara itecek, ruh dünyasını sığlaştıracak eserlere vurgu yapmaktadır. Bir kitabın çok satılması başarı ölçütü değildir. Çocukların kelime hazinesini zenginleştiren, bu hazineye yüklenmiş millî, tarihî, dinî ve insanî kavramları kazandıran; güzeli, iyiyi, doğruyu bulmalarına yardımcı olan eserler başarının ölçütü olmalıdır.

Mete (1983: 24-25); “Geleneğe yaslanmayan bir edebiyatın Andersen’i, Grimm Kardeşler’i de olmaz tabii ki...” diyor. Gerçekten de çocuğun çok renkli ve hareketli hayatının içinden, çocuğun bakış açısından çıkan, çocuğu konu edinen geniş bir dünyada gelenekten yararlanmak oldukça önemlidir. Bu çalışma kapsamında kitaplarını incelediğimiz dört yazardan biri olan Zarifoğlu’nun eserlerinde geleneğin izlerini açıkça takip edebiliyorken aynı şeye Kavukçu, Ak ve Yener’de çok az rastlıyoruz. Ancak bu söz konusu yazarlarımızla kültür aktarımı sağlanmayacak anlamına gelmemektedir. Söz varlığı kaynağını aldığı toplumun dünya görüşü ve yaşam biçiminin açıklayıcısıdır. Bununla birlikte deyimler üretildikleri topluma ait temel dilsel

öğelerdir. Bu bağlamda incelediğimiz dört yazarımızın da farklı oranlarda çocukların topluma bütünleşmesinde katkı sağladığı söylenebilir.

Deyim kullanımının yoğunluğu açısından değerlendirdiğimiz dört yazar içerisinde Ak, 246 deyim ile ilk sırada yer almaktadır. Onu 166 deyim ile Zarifoğlu izlemekte, Kavukçu 97 ve Yener 80 deyimle bu yazarlarımızı takip etmektedirler. MEB 5, 6, 7 ve 8. sınıf düzeyinde Ak'ta 21, Kavukçu'da 15, Zarifoğlu'nda 10 ve Yener'de 7 deyim ortak kullanıldığı düşünülürse bu yazarların eserleri aracılığıyla 11-15 yaş aralığında yer alan çocuklar birçok yeni deyimle karşılaşmış olacaktır. Bu deyimlerin kazanımı çocukların duyu ve düşünce dünyalarındaki yeni kazanımları da beraberinde getirecektir. Bireyin; içine doğduğu toplumun hayata bakışını, dünya görüşünü, ruhunu, tarihî macerasını dil üzerinden edindiği gerçeğinden yola çıkarak ders kitaplarındaki sınırlı sayıda otantik metin dikkate alındığında, ders dışı hikâye ve romanlarla bir yandan okuma becerisi geliştirilirken öte yandan söz dağarcığı zenginleştirilecek, aynı zamanda deyim ve atasözleri açısından zengin metinlerle millî kimlik bu sürece eşlik edecektir.

Çocuk edebiyatı ideolojiden uzak olmalıdır, ancak sadece zevk verici özelliklerle de yetinmemelidir. Sosyal ve kültürel değerlerin aktarılması hususunda özellikle çocuklara kazandırılacak davranışların çok iyi belirlenmesi gerekir. Millî Eğitim politikaları elbette toplumun kültürünü yansıtan ideal bireyi tanımlamakta ve eğitim öğretim uygulamalarıyla her çocuğu bu ideal tanıma göre şekillendirmeye çalışmaktadır. Fakat teorilerle uygulamalar arasında her daim istenen örtüşme sağlanamayabilir. Ders kitapları ve sınıf içi etkinliklere ek olarak ders dışı materyallerin uygulamada ortaya çıkan açığı kapatmak amacıyla kullanılması öğrenme süreçlerine önemli bir katkı sağlar. Bu doğrultuda kültürel ve sosyal normların çocuklarımız tarafından daha kolay edinilmesinde çocuk edebiyatı ürünlerinden yararlanılabilir. Çocuklar devletin ve milletin devamlılığı noktasında çok önemlidir. Genç nesillerimizde kültürel değerlerimizi özümseyen bir bilincin ortaya çıkması, ancak ana dili bilinciyle sağlanabilir. Bu sayede sosyal ve kültürel değerlerimizin tanınması ve öneminin kavranması, korunarak gelecek nesillere aktarılması mümkün olacaktır. Değerlerimizi yaş ve seviye gözeterek, propagandasız vermek de özellikle çocukluk çağındaki bireyler için elzemdir. Bu çalışmada incelenen yazarlardan Zarifoğlu ve Ak'ın genel söylemlerinde

çeşitli ideolojilerin yansımalarına rastlanmıştır. Cahit Zarifoğlu'nun, İslamcı- muhafazakâr bir bakış açısına sahip olduğunu söylemek mümkündür. Bu bilgi yazarın çocuklar için yazdığı eserlerindeki metinlerin konusunda, karakter seçiminde ve söyleminde kendini göstermektedir. Bununla birlikte yazarın *kemal eirmek*, *kemal bulmak*, *Allah'ın ipine sarılmak* vb. deyimleri kullanması da net bir şekilde çocuğun dinî, ahlâkî gelişimine katkıda bulunmaya öncelik verdiğini göstermektedir. Behiç Ak'ta ise toplumcu gerçekçi bir bakış açısına rastlanmaktadır. İncelenen eserlerde toplumsal dayanışma ve iş birliği çoğunlukla yazarın ana konusu olarak karşımıza çıkar. Buna ek olarak toplumsal birlik beraberlik ve yardımlaşma metinler boyunca vurgulanmıştır. Yazarımızın kullandığı *çorbada tuzunun olması*, *imdadına yetişmek* vb. deyimleri eserlerine hâkim olan söylemle bir arada değerlendirmek mümkündür.

Sever (2013:25) "Edebiyat yapıtları çocukların duyu algılarını eğitir, kavram tasarımı sürecini devindirir..." başlıklı söyleşisinde kitapların ilköğretim çağındaki çocukların gelişimine katkı sağlayabilmesi için sahip olması gereken özelliklerden bahseder. Ona göre yazınsal kurgular çocukların yaşları ve gelişim özellikleriyle ilişkili olarak çocuğu bir bütününe içine çekebilmedir. Böylece çocuklar, ihtiyaçları doğrultusunda duygu ve düşüncelerini besleyen birikimlerini de ortaya koyarak kurgu içinde oluşacak anlamın bir parçası olurlar. Bununla birlikte edebî bir ürün, çocuklara günlük yaşamlarında karşılaşacakları çeşitli problemleri çözmek noktasında katkı sağlayabilmelidir. Çalışmamıza konu edindiğimiz bazı eserler bu bağlamda öncelikle çocukların insan ilişkilerini yönetme kabiliyetlerine katkı sağlamaktadır. Anne, baba, anneanne gibi büyüklerle kurulan iletişimin yanında arkadaşlarla kurulan iletişimde ortaya çıkan sorunlar da çeşitli örnek olaylar aracılığıyla bu eserlerde temsil edilmektedir. Eserlerin çocuklar tarafından okunması ve ortak bir anlama ulaşılmasıyla günlük hayatta karşılaşılabilecek bazı sorunlara daha zengin içerikli çözümler üretilebilir.

Bu çalışmaya konu olan hikâyeler genel olarak değerlendirildiğinde Ak'ın çocuğa çağının gerektirdiği beceri ve yetenekleri kazandırma, özellikle iletişim teknolojilerini kullanma noktasında ışık tuttuğu görülmektedir. Zarifoğlu, Kavukçu ve Ak çocuğa sorumluluk almayı öğretme noktasında öne çıkarlar. Eserlerin geneli itibarıyla çocuğun ruh sağlığına uygun özellikler

taşınması da dikkate değerdir. Bununla birlikte eserlerin çocuğu gerçeklerden uzak tutmamak için olumlu ve olumsuz durumlarda kullanılan, güzel ve çirkin davranışları, karakter özelliklerini de ortaya koyan deyimler içermesi açısından başarılı olduğu söylenebilir.

Çocuklara didaktik birtakım unsurlardan hareketle nasihat vermek, bazı davranış kalıplarını rol model olarak göstermek, anlatımı kuvvetlendirmek, ispat edilmek istenen düşünceleri pekiştirmek gibi işlevleri yerine getirmede deyimler ve atasözlerinin etkisi göz ardı edilmemelidir. Halk kültürünün öğelerinden biri olan deyimler, toplumun çeşitli inançları, gelenekleri, yaşam biçimi hakkında bilgiler verir. Bunun yanında göz ardı edilmemesi gereken başka bir husus da deyimlerin çocuğun düşünme ve muhakeme yeteneğini geliştirdiği gerçeğidir. Bu anlamda araştırmamız kapsamında incelenen toplam 19 eserin deyimlerin nicelikleri açısından yeterli olduğu ifade edebilir.

Bunlara ek olarak yapılan tarama sonrasında dört yazarın 19 eserinde Aksoy (2016) ve Püsküllüoğlu'nun (2006) sözlüklerinde yer almayan toplam 150 deyim tespit edilmiştir. Bu veri araştırmacılar tarafından yapılacak yeni deyim derleme çalışmalarında bir kaynak olarak kullanılabilir.

Son olarak bir yandan çocuğu eğlendiren (ninni, tekerleme, bilmece, efsane ve masal hikâye, seyahat kitapları, roman, şiir) diğer yandan eğiten (edebî, dinî, tarihî kitaplarla birlikte görgü ve ders kitapları) kitaplarla çocukluk dönemi güzel bir rüyaya dönüştürülebilir. Masalları, masal havasında yazılmış hikâye ve romanları çocukların korku, ümit, heyecan, sevinç gibi duygularının karşılığı olan hayalî varlıklarla bezeyerek onların duygu dünyalarını zenginleştirmek mümkündür. Bu gibi edebî eserler aracılığıyla çocuğu eğitip terbiye ederken ona millî bir kimlik, bilinç ve duyarlılık da kazandırılabilceği söyleyebilir.

Açıklamalar

- 1 Ak, *Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği* adlı eseriyle Ankara Üniversitesi ÇOGEM 2014 Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Roman Ödülü ve Çocuk ve Gençlik Yayınları Derneği'nin 2013 Yılın Çocuk Romanı Ödülü'nü almıştır.
- 2 Zarifoğlu'nun *Yürek Dede ile Padişah* ve *Serçekuş* adlı eserleri MEB tarafından ortaokul için önerilen *100 Temel Eser* listesinde yer almaktadır.

Kaynaklar

- Akarsu, Bedia (1984). *Wilhelm VonHumboldt'ta Dil Kültür Bağlantısı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Aksan, Doğan (2001). *Türkçenin Gücü*. Ankara: Bilgi Yay.
- Aksan, Doğan (2006a). *Türkçenin Sözcükleri*. Ankara: Engin Yay.
- Aksan, Doğan (2006b). *Türkçenin Zenginlikleri ve İncelikleri*. İstanbul: Bilgi Yay.
- Aksoy, Ömer Asım (2016). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*. İstanbul: İnkılap Yayınları.
- Apaydın, Nazmiye (2010). *6.Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Sözcükleri Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- Arıca Akkök, Elif (2008). *Yabancı Dilde İmgesel Anlamalı Dil Öğelerinin Öğretimi*. Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Arolat, Osman (1976). “Çocuk Beyinlerine Saldırı Var”. *Milliyet Sanat Dergisi* 17.
- Bacanlı, Hasan (2003). *Gelişim ve Öğrenme*. Ankara: Nobel Yay.
- Çotuksöken, Yusuf (2004). *Türkçe Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*. İstanbul: Toroslu Kitaplığı.
- Daharlı, Gülseda (2012). *5.Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Sözcükleri Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi.
- Ercilasun, Ahmet Bican (2009). “Kimlik ve Dil”. *Türk Kimliği*. Ed. Çağatay Özdemir. İstanbul: Ötüken Yay. 18-25.
- Kaplan, Mehmet (2006). *Kültür ve Dil*. İstanbul: Dergâh Yay.
- Koç, Mustafa (2004). “Gelişim Psikolojisi Açısından Ergenlik Dönemi ve Genel Özellikleri”, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 17.
- Kongar, Emre (1982). *Kültür Üzerine*. İstanbul: Çağdaş Yay.
- Kula, Onur Bilge (2012). *Dil Felsefesi Edebiyat Kuramı- I*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yay.
- Lahbabi, Muhammed Aziz (1996). *Kapalıdan Açığa Milli Kültürler Ve İnsani Medeniyet*. Çev. Bahaeddin Yediyıldız. Türkiye Diyanet Vakfı Yay.
- Meriç, Cemil (1979). *Umrandan Uygarlığa*. İstanbul: Ötüken Yay.
- Mete, Muhsin (1983). *Türk Edebiyatı Dergisi, Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı*. 24-25.
- Onan, Bilginer (2012). *Dil Eğitiminin Temel Kavramları*. Ankara: Nobel Yay.
- Öztan, Güven Gürkan (2012). *Türkiye’de Çocukluğun Politik İnşası*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yay.
- Parlatır, İsmail (2008). *Deyimler*. Ankara: Yargı Yay.
- Püsküllüoğlu, Ali (2006). *Türkçe Deyimler Sözlüğü*. Ankara: Arkadaş Yay.
- Santrock John W. (2014a). *Ergenlik*. Çev. Didem Müge Siyez. Ankara: Nobel Yay.
- Santrock, John W. (2014b). *Yaşam Boyu Gelişim*. Çev. Ed. Galip Yüksel. Ankara: Nobel Yay.
- Sever, Sedat (2013). “Edebiyat yapıtları çocukların duyu algılarını eğitir, kavram tasarımı sürecini devindirir...”. *Çoluk Çocuk Anne Baba Eğitimci Dergisi* 102: 24-26.

- Türk Dil Kurumu (2011). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.
- Uluçay, Melike(2011). İlköğretim 6. 7. ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Sözcük Varlığının Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitaplarındaki Metinlere Altyapı Oluşturmada Yeterliliği. Yüksek Lisans Tezi. Erzincan: Erzincan Üniversitesi.
- Uludağ, Çetin (2010). *7. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Sözcük Varlığı Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- Uzun L. (1988). *Dilbilim Açısından Deyim Kavramı ve Türkiye Türkçesindeki Örneklerin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Yıldırım, Ali ve Hasan Şimşek (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yay.

The Role of Idioms Which in Children's Literature Workson Cultural Transfers and The Level of Overlap with These Phrases in Turkish Textbooks*

Tuğba Barutcu**

Fatma Açıık***

Abstract

As a part of vocabulary, idiom is a basic tool handing down the culture of its own society from generation to generation. Idiom helps the children have a practical connection with the culture of society in which they live. Literal works and class books are the ones of primary materials which provide the acquisition of idiom. From this point of view, nineteen works consisting of novels and stories whose writers work on children's literature are analyzed in terms of idiom though our research. According to the results of this research, the statements identified were listed and briefly evaluated according to the inclusion of national and cultural elements. At the final part of our work, the determined idioms are compared with the ones in Turkish class books in grades 5, 6, 7 and 8. Thus, it has been tried to show that a Turkish teacher can make additional contributions to the language development and culture transfer of children with novels, stories and poetry books besides the textbooks.

Keywords

Children's literature, Turkish text books, vocabulary, idiom, culture.

---

* Date of Arrival: 03 February 2017 – Date of Acceptance: 20 October 2016

You can refer to this article as follows:

Barutçu, Tuğba ve Fatma Açıık (2018). "Çocuk Edebiyatı Ürünlerinde Yer Alan Deyimlerin Kültür Aktarımındaki Rolü ve Türkçe Ders Kitaplarındaki Deyimlerle Örtüşme Düzeyi". *bilig – Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi* 86: 183-209.

** Res. Asst. Dr., Kafkas University, Faculty of Education, Division of Turkish Education - Kars/Türkiye tugba.barutcu@kafkas.edu.tr

*** Prof. Dr., Gazi University, Gazi Faculty of Education, Division of Turkish Education – Ankara/Türkiye fatmaacik1@yahoo.com

Фразеологизмы в детской литературе, их роль в трансляции культуры и уровень совпадения с идиомами в турецких учебниках*

Тугба Барутчу**
Фатма Ачык***

Абстракт

Идиома как часть лексики - это основной инструмент, который транслирует культуру общества от поколения к поколению. Идиома помогает детям иметь практическую связь с культурой общества, в котором они живут. Литературные произведения и учебники являются основными материалами, которые обеспечивают приобретение идиомы. С этой точки зрения нами исследуются девятнадцать работ, состоящих из романов и рассказов для детей. Согласно результатам этого исследования, выявленные устойчивые выражения были зафиксированы и классифицированы в соответствии с включением национальных и культурных элементов. В заключительной части нашей работы выявленные идиомы сравниваются с таковыми в турецких учебниках для 5, 6, 7 и 8 классов. Таким образом, мы старались показать, что турецкий учитель может внести дополнительный вклад в развитие языка и передачу культуры детям, используя кроме учебников также и романы, рассказы и поэзию.

Ключевые слова

детская литература, турецкие учебники, словарь, идиомы, культура.

* Поступила в редакцию: 3 февраля 2017 г. – Принято в номер: 20 октябрь 2017 г.
Ссылка на статью:

Barutçu, Tuğba ve Fatma Açıık (2018). "Çocuk Edebiyatı Ürünlerinde Yer Alan Deyimlerin Kültür Aktarımındaki Rolü ve Türkçe Ders Kitaplarındaki Deyimlerle Örtüşme Düzeyi". *bilig – Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi* 86: 183-209

** Научный сотрудник, д-р, Кавказский университет, педагогический факультет, кафедра преподавания турецкого языка,
tugba.barutcu@kafkas.edu.tr

*** Проф., д-р, Университет Гази, Педагогический факультет, кафедра преподавания турецкого языка,
fatmaacik1@yahoo.com